

CONFERENCE OF INGOs
OF THE COUNCIL OF EUROPE

CONFERENCE DES OING DU
CONSEIL DE L'EUROPE

CONF/PLE(2009)CODE1

**КОДЕКС КРАЩИХ ПРАКТИК УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ
У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ**

Ухвалений на Конференції міжнародних неурядових організацій Ради Європи
1 жовтня 2009 року

Зміст

- I. Вступ
- II. Завдання та цілі
- III. Загальна схема участі громадськості
- IV. Способи залучення
- V. Матриця участі громадськості

I. Вступ

Однією з основних проблем сучасних демократій є відсторонення громадян від політичних процесів. У цьому контексті, як і в багатьох інших, громадянське суспільство стає важливим елементом демократичного процесу. Воно надає громадянам разом з представниками політичних партій і лобі альтернативний спосіб доносити різні погляди та забезпечувати різні інтереси у процесі прийняття рішення.

У документі СМ/Рекомендація (2007) від 14 жовтня 2007 року Комітет міністрів Ради Європи визнав, що "неурядові організації зробили життєво важливий внесок у розробку та реалізацію демократії та прав людини, зокрема шляхом підвищення поінформованості населення, участі у громадському житті та забезпечення прозорості та підзвітності органів державної влади".

На засіданні Форуму з питань майбутнього демократії Ради Європи, проведеному в червні 2007 року в Швеції, учасники закликали Конференцію міжнародних неурядових організацій Ради Європи підготувати Кодекс участі громадськості, який би охоплював такі питання, як механізми участі неурядових організацій в процесі прийняття рішень та залучення громадськості до державної політики.

Таким чином, Конференція міжнародних неурядових організацій зголосилася на це, беручи відповідальність за проект Кодексу кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень. У цьому документі викладається обґрунтування, схема і засоби розширення участі громадськості. Він був підготовлений досвідченими представниками громадянського суспільства, детально розроблений підчас всеєвропейських, протестованих і прокоментованих членами національних та міжнародних неурядових організацій (НУО) і вже використовується активістами та представниками органів влади.

Конференція міжнародних неурядових організацій Ради Європи підготувала зручний для користувача, структурований і прагматичний інструмент, розрахований на суб'єктів прийняття рішень та організації громадянського суспільства, включаючи неурядові організації.

Кодекс пропонує перелік кращих практик. Він не має імперативного характеру, не встановлює правила і не вимагає механізмів правозастосування. Він пропонує всім учасникам демократичних процесів правила, що впливають з конкретного практичного досвіду діалогу та співпраці між неурядовими організаціями та органами державної влади. Кінцева мета полягає в полегшенні їх взаємодії та підвищенні залучення громадян, розширення можливостей і участь у демократичних процесах на місцевому, регіональному та національному рівнях.

Конференція просить поради і матеріалів інших установ Ради Європи. Конгрес місцевих і регіональних органів влад Ради Європи і Парламентська асамблея Ради Європи вітали Кодекс кращих практик: Конгрес готовий зробити свій внесок у його просування та використовувати його у своїй роботі, і Парламентська Асамблея, зі свого боку, підкреслила особливу важливість електронних інструментів в участі.

Цей інструмент повинен мати і буде мати політичні наслідки. Це дасть стимул і підтримку нинішній тенденції серед місцевих, регіональних і національних органів державної влади консультуватися і співпрацювати з представниками громадянського суспільства щодо впровадження сучасних інструментів демократичного управління і в той же час поглиблення участі громадян у житті суспільства.

II. Завдання та цілі

Головне завдання Кодексу кращих практик участі громадськості – зробити вклад у створення сприятливих умов для неурядових організацій в країнах-членах Ради Європи та Білорусії, визначивши на європейському рівні набір загальних принципів, директив, інструментів і механізмів участі громадськості у процесі прийняття політичних рішень. Передбачається, що Кодекс кращих практик буде виконуватися на місцевому, регіональному та національному рівнях. Кодекс кращих практик ґрунтується на актуальних досвідах неурядових організацій по всій Європі, які діляться своїм позитивним досвідом та дієвими методами взаємодії з органами державної влади.

Серед завдань Кодексу кращих практик – бути релевантним та ефективним інструментом для неурядових організацій від місцевого до міжнародного рівня в їх діалозі з парламентом, урядом та органами влади. Кодекс повинен стати інтерактивним та практичним інструментом і, таким чином, бути корисним як для неурядових організацій, так і органів влади всієї Європи. У якості підтримки застосування Кодексу кращих практик також буде банк тематичних досліджень і додатковий набір практичних інструментів.

Кодекс кращих практик націлений як на національні неурядові організації, включаючи регіональні та місцеві організації в країнах-членах Ради Європи та Білорусії, так і організації на європейському та міжнародному рівнях.

Він також націлений на органи влади, включаючи парламент, уряд та органи державного управління на місцевому, регіональному та національному рівнях. Ціль широка, але передбачаються частини Кодексу кращих практик, які можуть використовуватися на всіх рівнях державного управління.

III. Загальна схема участі громадськості

III.1 Параметри громадянського суспільства

Неурядові організації та громадянське суспільство роблять значний внесок у розвиток та реалізацію демократії і прав людини. Рада Європи дала визначення неурядових організацій, яке можна знайти у Рекомендації Комітету міністрів (2007) 14, в якому говориться, що «неурядові організації є добровільними органами самоврядування або організації, створені за відсутності комерційних цілей у їх засновників чи членів». Стосовно цього Кодексу кращих практик участі громадськості, термін узятий для позначення організацій громадянського суспільства, у тому числі об'єднань волонтерів, некомерційних організацій, асоціацій, фондів, благодійних організацій, а також географічних спільнот або спільнот за інтересами і правозахисних груп. Основні види діяльності неурядових організацій зосереджені на принципах соціальної справедливості, правах людини, демократії та верховенства права. У цих сферах метою неурядових організацій є поліпшення життя людей і сприяння цьому.

Неурядові організації становлять найважливішу складову участі у відкритому, демократичному суспільстві шляхом залучення великої кількості осіб. Той факт, що багато хто з цих осіб також є виборцями, підкреслює додатковий зв'язок з представницькою демократією.

Неурядові організації можуть принести у процес прийняття рішення знання і незалежний досвід. Це змусило органи державної влади всіх рівнів, починаючи від місцевого і регіонального до національного, а також міжнародні інституції залучати до розробки та здійснення політики відповідний досвід і компетентність неурядових організацій. Неурядові організації мають унікальну довіру своїх членів і суспільства у озвучуванні проблем, представленні їх інтересів та залученні до процесів, забезпечуючи тим самим вирішальний внесок у розробку політики.

Цей текст висвітлює внесок *організацій громадянського суспільства* в процес демократизації і не зосереджується на пов'язаному з цим питанням участі громадян окремо, тобто осіб. У цьому випадку розуміється, що діяльність по створенню асоціацій та громадських організацій являє собою діяльність незалежних громадських організацій і лише частково орієнтована на дії осіб окремо. Слід розуміти, що організації існують для просування потреб своїх членів та в інтересах усього суспільства. Тому вони виступають в якості основного способу участі та каталізатора залучення громадян.

III.3 Принципи участі громадськості

З метою сприяння встановленню конструктивних відносин, неурядові організації та органи державної влади різних рівнів повинні діяти за наступними загальними принципами:

Участь

Неурядові організації збирають та поширюють думки своїх членів, груп споживачів та зацікавлених громадян. Цей внесок має вирішальне значення у процесі прийняття політичного рішення, підвищення якості, зрозумілості і довгострокового застосування політичної ініціативи. Попередньою умовою для цього принципу є вільний та доступний процес участі, який ґрунтується на узгоджених умовах участі.

Довіра

Відкрите та демократичне суспільство ґрунтується на чесній взаємодії між суб'єктами і секторами. Хоча неурядові організації та органи державної влади

мають різні ролі, спільна мета поліпшити життя людей може бути успішно досягнута, якщо вона буде ґрунтуватися на довірі, що передбачає прозорість, повагу та взаємну надійність.

Підзвітність і прозорість

Діяльність в громадських інтересах вимагає відкритості, відповідальності, ясності, підзвітності та прозорості як від неурядових організацій, так і органів державної влади.

Незалежність

Неурядові організації повинні бути визнані вільними і незалежними органами щодо їхніх цілей, рішень і заходів. Вони мають право діяти незалежно і відстоювати позиції незалежно від органів влади, з якими вони можуть співпрацювати в інших сферах.

III.3 Умови участі громадськості

Умови, що дозволяють асоціативне життя, добре задокументовані. Згідно Європейської конвенції з прав людини та основних свобод (ЕКПЛ), гарантується свобода вираження думки (ст. 10 ЕКПЛ), а також свобода зборів і асоціацій (ст. 11 ЕКПЛ) і відповідне прецедентне право Європейського суду з прав людини.

Щоб забезпечити закріплення істотного внеску неурядових організацій в процесі прийняття політичного рішень без дискримінації, необхідні сприятливі умови. Передумови забезпечення сприятливих умов включають верховенства права, дотримання основних демократичних принципів, політична воля, сприятливе законодавство, чіткі процедури, довгострокова підтримка та ресурси для сталого громадянського суспільства та спільний простір для діалогу і співпраці. У *представницькій демократії* виконання цих умов є передумовою для побудови конструктивних відносин між неурядовими організаціями та органами державної влади, які ґрунтуються на взаємній довірі і взаєморозумінні.

IV Способи залучення

Для досягнення основної мети політики Кодексу кращих практик участі громадськості, а також забезпечення його актуальності і практичного застосування негромадськими організаціями в їх участі у процесі прийняття політичного рішення, в цьому розділі викладені ступені залучення громадянського суспільства.

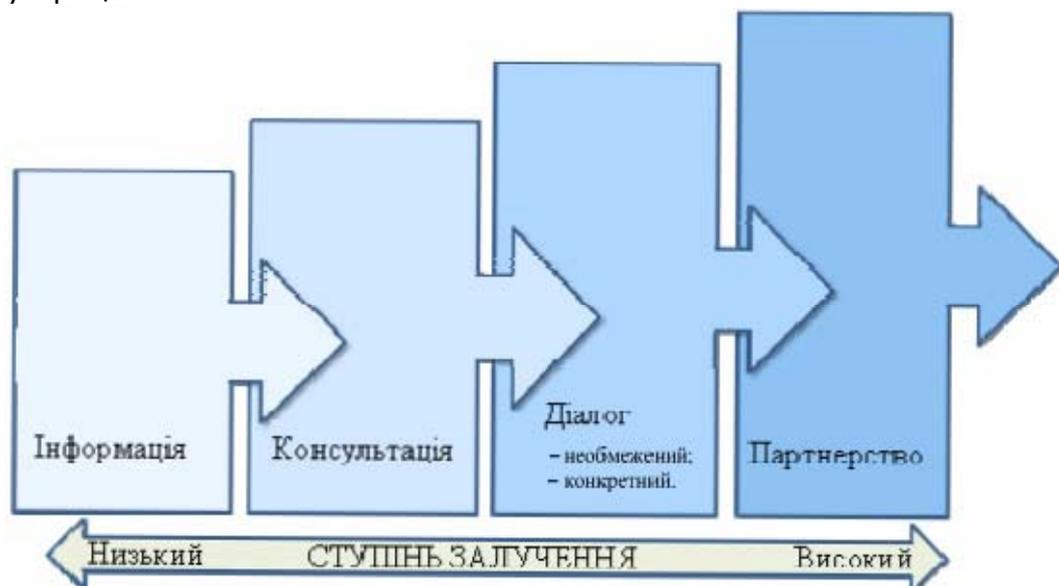
Існують два взаємопов'язані напрями цього процесу. По-перше, в розділі III.i описані рівні залучення відсортовані в порядку зростання інтенсивності - від простого надання інформації для консультації, діалогу і, нарешті, партнерства між неурядовими організаціями та органами державної влади. По-друге, етапи в процесі прийняття політичного рішення викладені в розділі III.ii, а саме шість кроків, які здійснюються органами державної влади - від встановлення порядку денного, виконання політики до моніторингу та повторного формулювання.

Окремий розділ (III.iii) пропонує інструменти, які можуть застосовуватися на будь-якому етапі, а також забезпечують комплексну підтримку процесу залучення.

Ці елементи зрештою об'єднуються в матрицю залучення громадськості (IV), що візуально презентує взаємозалежну природу цього процесу.

IV.1 Різні рівні участі

Рівень участі неурядових організацій на різних етапах процесу прийняття політичного рішення може змінюватися у залежності від інтенсивності залучення. Існують чотири рівні участі - від найнижчого до найвищого ступеню залучення. До них відносяться: інформація, консультація, діалог та партнерство. Вони можуть застосовуватися на будь-якому етапі до процесу прийняття рішення, але вони часто особливо актуально в певні моменти в цьому процесі.

1. Інформація

Доступ до інформації є основою всіх наступних кроків на шляху залучення неурядових організацій до процесу прийняття політичного рішення. Це відносно низький ступінь залучення, який зазвичай являє собою один спосіб отримання інформації від органів державної влади, та не потребує і не передбачає втручання або залучення неурядових організацій.

Інформація актуальна на всіх етапах процесу прийняття рішень.

2. Консультація

Це форма ініціативи, коли органи державної влади просять неурядові організації висловити їх думку стосовно конкретного політичного питання чи політичного процесу. Консультація зазвичай включає інформування неурядових організацій органами державної влади про поточний стан політичного процесу та прохання прокоментувати, висловити думки і відреагувати. Ініціаторами та авторами тем є органи державної влади, а не неурядові організації.

Консультація актуальна на всіх етапах процесу прийняття рішень, особливо для складання проекту, моніторингу та повторного формулювання.

3. Діалог

Будь-яка зі сторін може ініціювати діалог, який в свою чергу може бути **необмежений** або **конкретний**.

Необмежений діалог - це двостороннє спілкування, яке ґрунтується на взаємних інтересах та потенційно спільних цілях, з метою забезпечити регулярний обмін думками. Його межі можуть варіюватися від відкритих громадських слухань до спеціалізованих нарад між неурядовими організаціями та органами державної влади. Діапазон питань для обговорення не обмежується і обговорення не пов'язано безпосередньо з поточним політичним процесом.

Конкретний діалог ґрунтується на взаємних інтересах для обговорення окремого політичного процесу. Конкретний діалог зазвичай веде до вироблення спільної рекомендації, стратегії або законопроекту. Конкретний діалог є більш результативним, оскільки він складається зі спільних, зазвичай часто відвідуваних та регулярних зустрічей, має на меті виробити основні політичні стратегії і часто спонукає до узгодження висновків.

Діалог високо цінується на кожному етапі циклу процесу прийняття політичного рішення, але й має важливе значення для встановлення порядку денного, складання проекту та повторного формулювання.

4. Партнерство

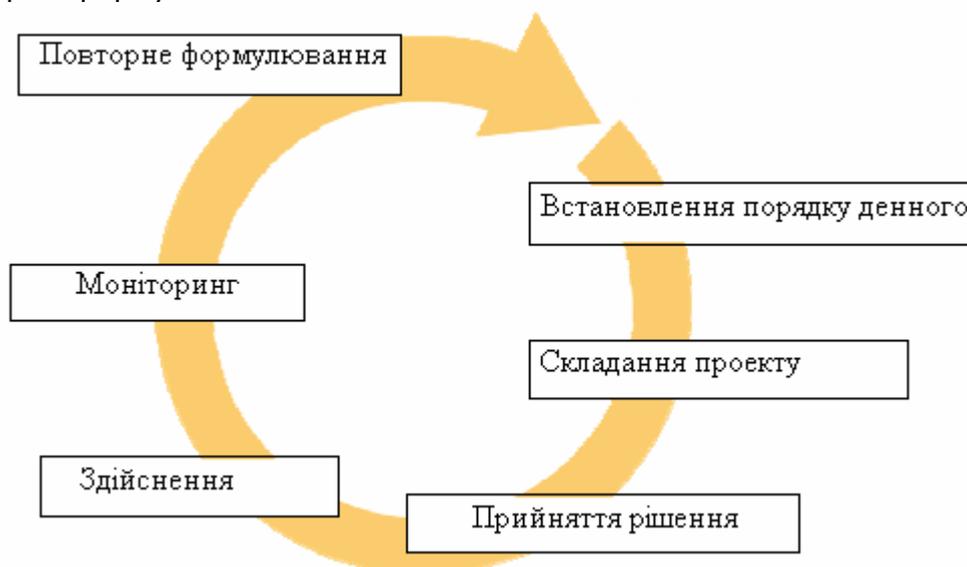
Партнерство передбачає спільну відповідальність на кожному етапі процесу прийняття політичного рішення: встановлення порядку денного, складання проекту, прийняття рішень та реалізації політичних ініціатив. Він є вищим рівнем участі.

На цьому рівні неурядові організації та органи державної влади збираються для тісного співробітництва, доки гарантується, що неурядові організації будуть і надалі залишатися незалежними і будуть мати право проводити кампанію та діяти незалежно від партнерських відносин. Партнерство може включати такі заходи, як делегування неурядовій організації конкретного завдання, наприклад, надання послуг, а також участі у форумах і створення органів з прийняття спільних рішень, включаючи питання ресурсного забезпечення.

Партнерство може здійснюватися на всіх етапах процесу прийняття політичного рішення і є особливо актуальним на етапах встановлення порядку денного або здійснення політики.

IV.2 Етапи процесу прийняття політичного рішення

У наведеному нижче циклі представлено шість різних етапів процесу прийняття політичного рішення: встановлення порядку денного, складання проекту політики, прийняття рішення, здійснення політики, моніторинг та повторне формулювання політики.

1. Встановлення порядку денного

Політичний порядок денний встановлюється спільно парламентом і урядом, але може бути сформований неурядовими організаціями чи групами неурядових організацій шляхом проведення кампаній та лобювання питань, потреб та проблем. Нові політичні ініціативи часто є результатом впливу кампанії неурядових організацій. На цьому етапі завдання неурядових організацій полягає в тому, щоб в ім'я колективного інтересу впливати на тих, хто приймає рішення, і діяти таким чином, щоб це доповнювало політичні дебати.

Внески неурядових організацій:

- **Захист:** підняття питань, проблем і потреб конкретної групи споживачів, точки зору або спільного інтересу суспільства, які ще не врегульовані законами або іншими нормативними документами, інструментами або заходами.
- **Інформація та підвищення обізнаності:** неурядова організація ділиться інформацією з органами державної влади, залучає та представляє своїх членів, споживачів та ключових груп громадян та служить каналом доступу до громадян; слухати, реагувати та інформувати.
- **Експертиза та консультація:** компетентні в конкретній темі фахівці грають ключову роль в встановленні політичного порядку денного. Їх аналіз і дослідження визначають поточні та майбутні потреби в суспільстві і подають можливі перспективи.
- **Інновація:** розробка нових рішень і підходів; демонстрація, яким чином це може бути включено до політичного порядку денного.
- **Надання послуг:** ключову роль у формуванні політики і створення альтернативних або неіснуючих послуг для конкретної групи споживачів.

Обов'язки органів державної влади:

- **Обмін інформацією:** забезпечення всіх зацікавлених сторін актуальною, точною та своєчасною інформацією у прийнятному форматі.
- **Процедури:** розвивати та дотримуватися прозорості у процесі прийняття рішення.
- **Ресурсне забезпечення:** вможливити активну участь громадянського суспільства шляхом, наприклад, бюджетного забезпечення, натуральною підтримкою чи адміністративними послугами.
- **Відповідність вимогам:** забезпечити активне залучення представників центральних органів державної влади; слухати, реагувати та забезпечувати зворотній зв'язок.

Інструменти та механізми, які використовуються:

- **Інформація:**
  - **Легкий та відкритий доступ** до важливої, точної та актуальної інформації щодо політичних процесів, документів та осіб, які приймають політичне рішення, наприклад, он-лайн бази даних.
  - **Проведення досліджень** для визначення питань, які викликають суспільне занепокоєння та вироблення варіантів їх вирішення.
  - **Проведення** неурядовими організаціями **кампаній та лобювання**, які спрямовані на підвищення поінформованості за допомогою програмних документів, плакатів та листівок, вебсайтів, прес-релізів та маніфестацій.
  - **Веб-сайт** з повним доступом до ключових документів та анонсів публічних заходів.
- **Консультація:**
  - Подання **петиції** може бути здійснено через такі он-лайн інструменти, як електронна петиція чи веб-форум.
  - **Консультація** в режимі он-лайн або за допомогою інших технічних засобів з метою збору інформації щодо інтересів та пропозицій партнерів.
- **Діалог:**
  - **Слухання та публічні форуми** за участю зацікавлених сторін з метою виявлення та інтерпретації чутливих сторін та інтересів різних груп.
  - **Форуми громадян та майбутні наради** для обговорення з громадянами та неурядовими організаціями.
  - **Ключовий урядовий контакт**, який надає змогу громадянському суспільству отримати інформацію щодо поточної політичної ситуації.
- **Партнерство:**
  - **Робоча група або комітет** формується як постійна або тимчасова експертна група для консультування з політичних пріоритетів.

2. Складання проекту

Органи державної влади зазвичай мають добре відпрацьовані методи складання проекту. Тут неурядові організації часто залучаються в такі сфери, як виявлення проблем, надання варіантів рішень та забезпечення обґрунтуванням обраної пропозиції за допомогою, наприклад, інтерв'ю або досліджень. Оптимізація можливостей для консультацій повинна бути ключовим

елементом на цьому етапі, як і різні форми діалогу для збирання пропозицій від зацікавлених сторін.

Внески неурядових організацій:

- **Захист:** гарантується, що розглядатимуться потреби та інтереси зацікавлених сторін, яких стосується цей проект.
- **Інформація та підвищення поінформованості:** неурядові організації інформують членів, споживачів та ключові групи громадян про процес складання проекту.
- **Експертиза та рекомендація:** проведення аналізу та дослідження проекту на можливість внесення доповнень у проект.
- **Інновація:** впровадження рішень шляхом введення нових підходів, практичних рішень та конкретних моделей, які принесуть користь конкретним групам споживачів.
- **Надання послуг:** участь у розробці проекту для гарантування того, що були враховані потреби конкретних споживачів і були виконані необхідні умови.
- **Функція контролера:** Супроводження розробки проекту для того, щоб переконатися, що побажання зацікавлених сторін враховані, і що процес є вичерпним та прозорим.

Обов'язки органів державної влади:

- **Обмін інформацією:** забезпечення своєчасною та вичерпною інформацією щодо процесу консультування.
- **Процедури:** розвивати та дотримуватися таких мінімальних консультаційних стандартів, як зрозумілі цілі, правила участі, часові обмеження, контакти тощо. Організовувати відкриті консультативні наради, включаючи запрошення всіх потенційних зацікавлених сторін.
- **Ресурсне забезпечення:** запроваджувати адекватні часові обмеження та призначення консультації для забезпечення участі різних верств громадянського суспільства.
- **Відповідність вимогам:** забезпечити активне залучення важливих представників центральних органів державної влади.

Інструменти та механізми, які використовуються:

- **Інформація:**
  - **Відкритий та безкоштовний доступ** до програмних документів, включаючи єдину точку доступу до проектів документів, до інформації в різних форматах, щоб вона була доступною громадськості.
  - Вебсайт з повним доступом до ключових документів та анонсів про публічні заходи.
  - **Проведення кампаній та лобіювання** для створення проекту документу на основі основоположних документів, листів та маніфестацій.
  - **Веб-мовлення** зі слухань, нарад та дебатів, що дозволяє людям бачити та слухати в режимі реального часу.
  - **Проведення дослідження** з метою зробити внесок у процес складання проекту.
- **Консультація та діалог:**
  - **Панельні слухання, формат «Питання-Відповіді»** із зацікавленими сторонами з метою визначення та інтерпретації чутливих і вразливих питань, та збору пропозицій (віч-на-віч чи он-лайн).

- **Семінари та наради експертів**, які залучають експертів до розвитку спеціальних досліджень, які можуть бути використані у створення проекту.
- **Багатосторонні комітети та консультативні органи**, які складаються або включають представників сектору неурядових організацій; можуть бути постійними або спеціальними.
- **Партнерство:**
  - **Спільне складання проекту:** активне залучення у законотворчий процес.

3. Прийняття рішення

Форми прийняття політичного рішення різняться в залежності від національних особливостей та національного законодавства. Загальними характеристиками для них є прийняття директиви про державну політику міністерством; чи законодавство, за яким закон приймається шляхом парламентського голосування; чи загальнонаціональний референдум, який потім вимагає законодавчого закріплення. Проекти законів та пропозиції повинні бути відкриті для впливу та участі неурядових організацій. Органи державної влади повинні оцінити різні точки зору та думки перед тим, як прийняти рішення. На цьому етапі консультація є основою для вироблення рішення. Крім того, право зробити остаточний вибір мають органи державної влади, якщо рішення не прийнято за підсумками загального голосування, референдуму чи механізмом вироблення спільного рішення.

Внески неурядових організацій:

- **Захист:** вплив перед голосуванням на суб'єктів прийняття рішення.
- **Інформація та підвищення поінформованості:** інформування членів, споживачів та ключових груп громадян про політичні рішення та їх потенційний наслідок.
- **Експертиза та рекомендація:** надання детального аналізу з метою інформування на впливу на суб'єктів прийняття рішення.
- **Функція контролера:** Супроводження розробки проекту для того, щоб переконатися, що він демократичний, прозорий та оптимально ефективний.

Обов'язки органів державної влади:

- **Обмін інформацією:** вчасно надавати інформацію під час прийняття політичного рішення
- **Процедури:** пропонувати та слідувати процедурам механізмів вироблення спільного рішення, де це необхідно
- **Ресурсне забезпечення:** вможлилювати та підтримувати активну участь громадянського суспільства при залученні неурядових організацій на етапі прийняття рішення.
- **Відповідність вимогам:** слухати, приймати до уваги та реагувати на вимоги громадянського суспільства.

Інструменти та механізми, які використовуються:

- **Інформація:**
  - **Проведення кампаній та лобіювання** з метою вплинути на суб'єктів прийняття рішення за допомогою листівок, вебсайтів, прес-релізів та маніфестацій.
- **Консультація та діалог:**
  - **Відкрите пленарне чи комітетське засідання** для забезпечення відкритого доступу до дебатів під час процесу прийняття рішення.
- **Партнерство:**
  - **Спільне прийняття рішення** шляхом форумів, конференцій для погодження позицій та інших загальних зборів.

4. Здійснення політики

Це етап, на якому багато неурядових організацій найбільш активні, наприклад, у наданні послуг та реалізації проектів. Ця фаза особливо важлива для забезпечення отримання запланованого результату. Доступ до ясної та прозорої інформації щодо очікувань та можливостей є важливим на цьому етапі, як і активне партнерство.

Внески неурядових організацій:

- **Інформація та підвищення поінформованості:** першочергово зосереджені на підвищенні поінформованості, поясненні переваг, недоліків та впливу політики.
- **Надання послуг:** один ключовий актор грає основну роль у здійсненні політичних ініціатив, і бере на себе основну відповідальність за надання послуг.
- **Функція контролера:** досягнути та забезпечити реалізації політичного рішення без побічних шкідливих ефектів.

Обов'язки органів державної влади:

- **Обмін інформацією:** забезпечувати інформацією на етапі здійснення політики, при виконанні процедури публічних тендерів та нормативів проекту.
- **Процедури:** слідувати встановлених правил та інструкцій із реалізації політики.
- **Ресурсне забезпечення:** вможливити активну участь громадянського суспільства на етапі реалізації політики шляхом, наприклад, бюджетного забезпечення, натуральною підтримкою чи адміністративними послугами.
- **Відповідність вимогам:** бути доступними та реагувати на конкретні потреби, які виникають через обставини спричинені реалізацією політики.

Інструменти та механізми, які використовуються:

- **Інформація:**
  - **Вільний та безкоштовний доступ** до документів публічного характеру щодо проектів та виконання рішень.
  - **Вебсайт** з повним доступом до ключових документів та анонсів публічних заходів.
  - **Розсилка на електронну пошту** з анонсом найближчих проектів та передбачених можливостей.
  - **«Питання – Відповіді»** – он-лайн або за допомогою інших технічних засобів з метою представлення інформації у вигляді питань та відповідей на них для надання практичної допомоги та керівництва.
  - **Публічно об'явлена тендерна процедура** з метою впровадження відкритого та прозорого процесу надання послуг.
- **Консультація:**
  - **Заходи, конференції, форуми та семінари** з метою проінформувати та обговорити із неурядовими організаціями та громадськістю процес реалізації політики.
- **Діалог:**
  - **Семінари з управління потенціалом** для збільшення знань та потенціалу у процесі реалізації політики.
  - **Тренінгові семінари** для неурядових організацій та органів державної влади по конкретним питанням щодо таких процесів реалізації політики, як закупівлі, проекти та заявки на фінансування.
- **Партнерство:**

- **Стратегічне партнерство**, де неурядові організації та органи органів державної влади формують партнерство для реалізації політики; партнерство може приймати форми від малої пілотної схеми до повної відповідальності за реалізацію політики.

5. Моніторинг

На цьому етапі роль неурядових організацій полягає у моніторингу та оцінці результатів реалізованої політики. Важливо мати ефективну та прозору систему моніторингу, яка вимагає суворого виконання цілей політики/програми.

Внески неурядових організацій:

- **Захист:** здійснення моніторингу та оприлюднювати інформацію про те, чи досягла дана політична ініціатива запланованих цілей і чи принесла вона очікувану користь суспільству.
- **Експертиза та рекомендація:** збір фактів та проведення досліджень для оцінки політики; включають фабрики думок та дослідницькі інститути.
- **Надання послуг:** обов'язок проводити моніторинг наслідків програми щодо її якості, обґрунтованості та ефективності з наведенням реальних прикладів.
- **Функція контролера:** надана пріоритетна роль у процесі моніторингу наслідків політики, щоб забезпечити досягнення поставлених цілей.

Обов'язки органів державної влади:

- **Обмін інформацією:** забезпечувати інформацією про актуальний політичний стан.
- **Процедури:** чути та реагувати на конкретні питання, які виникають у неурядових організацій та громадянського суспільства.

Інструменти та механізми, які використовуються:

- **Інформація:**
  - **Відкритий та безкоштовний доступ** до інформації про процес реалізації політики.
  - **Збір фактів** та статистичних матеріалів щодо реалізації проекту.
  - **Оцінка** політики та її вплив шляхом проведення конференцій та звітування.
  - Незалежні **наукові дослідження** для визначення основних результатів
- **Консультація:**
  - Механізми **зворотного зв'язку** для відстеження прогресу – опитування, інтернет-дослідження, анкети.
- **Діалог:**
  - **Робоча група або комітет**, який складається із неурядових організацій (як споживачів, так і постачальників), який відповідає за моніторинг та оцінку політичної ініціативи.
- **Партнерство:**
  - **Робоча група або комітет**, який складається із неурядових організацій та органів державної влади, які збираються для стратегічного партнерства з метою виконати моніторинг та оцінити політичну ініціативу.

6. Повторне формулювання

Дані, які були отримані шляхом оцінки реалізації політики, відповідно до зростаючих потреб суспільства, часто піддаються повторному формулюванню. Воно повинно ґрунтуватися на доступі до інформації та можливостях проведення діалогу з метою виявлення потреб та ініціатив. Повторне формулювання спричиняє початок повторного кола процесу прийняття рішення.

Внески неурядових організацій:

- **Захист:** лобювання оновлення політики в інтересах споживачів та громадян, виявляючи недоліки або наслідки поточної політики
- **Експертиза та рекомендація:** проводити експертні дослідження та аналізи для визначення прогалин у поточній політиці та створювати раціональну основу для повторного формулювання
- **Інновація:** розвивати нові підходи в дослідженні найважливіших політичних питань; це може стати ключовим елементом в оновленні політики.
- **Надання послуг:** визначення перешкод та збір фактів, щоб проілюструвати потенційні потреби, які вимагають переглянути політику.

Обов'язки органів державної влади:

- **Обмін інформацією:** забезпечувати інформацією про підсумки політики та її участь у зміні потреб суспільства.
- **Процедури:** забезпечувати зрозумілий, відкритий та доступний процес участі.
- **Ресурсне забезпечення:** вможливити та підтримувати активну участь громадянського суспільства.
- **Відповідність вимогам:** чути та реагувати на вимоги неурядових організацій.

Інструменти та механізми, які використовуються:

- **Інформація:**
  - **Відкритий та безкоштовний доступ до інформації** про оцінки, результати дослідження та інші дані щодо поточної політики.
- **Консультація:**
  - **Конференція або нарада** для визначення наступних кроків, які плануються органами державної влади.
  - **Он-лайн консультація** для збору точок зору громадянського суспільства, у якому напрямку продовжувати політику/проект.
- **Діалог:**
  - **Семінари та консультаційні форуми** з метою залучення зацікавлених осіб у процес розвитку нових напрямків у політичній сфері, наприклад, «світове кафе», «відкритий простір» та інші методи мозкового штурму.
- **Партнерство:**
  - **Робоча група або комітет**, де неурядові організації формують експертну групу разом з іншими зацікавленими сторонами та органами державної влади з метою вироблення рекомендацій до перегляду політики.

IV.3 Комплексні інструменти та механізми участі громадськості

Існують певні інструменти або механізми, зібрані з різних країн Європи під час консультацій щодо Кодексу кращих практик участі громадськості, які забезпечують комплексну підтримку залучення протягом всього процесу прийняття рішення:

1. Електронна участь

Електронні інструменти надають широкі можливості для поліпшення демократичної практики та участі організованого громадянського суспільства. Вони можуть широко сприяти підвищенню прозорості, підзвітності та відповідальності інститутів влади, а також для заохочення участі громадян і розширення можливостей і підвищення доступності та відкритості демократичного процесу. Для того, щоб повністю використати їх потенціал, електронні інструменти повинні використовуватися всіма учасниками процесу

прийняття рішення, включаючи органи державної влади на всіх рівнях і організації громадянського суспільства.

2. Створення можливостей для участі

Вкрай важливо розвивати потенціал і навички місцевих, регіональних та національних неурядових організацій для того, щоб вони могли брати активну участь у формуванні політики, розробці проектів і наданні послуг. Створення можливостей може також включати навчальні семінари для поліпшення розуміння ролей неурядових організацій та органів державної влади у цьому залученні, а також програми обміну для полегшення розуміння реалій один одного.

3. Модель співробітництва між неурядовими організаціями та органами державної влади

Для того, щоб сприяти встановленню зв'язків між органами державної влади і негромадськими організаціями, ряд країн створили координаційні органи. До них відносяться: державні органи, такі як контактна особа для громадянського суспільства в кожному міністерстві чи центральний координаційний орган в якості окремого координатора; об'єднані структури, такі як багатосторонні комітети, робочі групи, експертні ради та інші консультативні органи (постійні або спеціальні); або альянси/коаліції неурядових організацій, які об'єднують ресурси та розробляють спільні позиції.

4. Рамкові документи щодо співробітництва між неурядовими організаціями та органами державної влади

У багатьох європейських країнах рамкові угоди були розроблені для визначення гарантій, ролей, обов'язків і процедур співпраці. Ці документи містять чітку основу для партнерства і тим самим сприяють постійному діалогу та взаєморозумінню між неурядовими організаціями та органами державної влади. Вони включають двосторонні угоди з парламентом або урядом, стратегічні документи для співробітництва та офіційні програми співробітництва, прийняті органами державної влади.

V. Матриця участі громадськості

Для того щоб проілюструвати і прояснити зв'язок, матриця нижче візуалізує етапи процесу прийняття політичного рішення та їх зв'язок з рівнем залучення. Вона ґрунтується на кращій практиці і прикладах громадянського суспільства всієї Європи і націлена на надихання на діяльність та зміцнення взаємодії між неурядовими організаціями та органами державної влади.

На кожному етапі процесу прийняття рішень (зліва направо) існують різні рівні залучення неурядових організацій (знизу вгору). Передбачається, що етапи процесу прийняття політичного рішення може бути застосовані в Європі у будь-якому контексті - від місцевого до національного. Як вже зазначалося, ступінь залучення на кожному етапі процесу прийняття рішення може варіюватися від низького до високого, і передбачається, що запропоновані інструменти використовуються як спосіб здійснення кожного виду участі.

Ця матриця може бути використана в найрізноманітніших формах, таких як відображення рівня залучення громадянського суспільства в тому чи іншому політичному процесі; оцінки участі неурядової організації в будь-який конкретний момент процесу, або як практичний засіб для планування програмної діяльності неурядової організації. Матрицю не можна розглядати як вичерпний перелік, і вона може бути адаптована для більшого кола користувачів.

Матриця ілюструє взаємозалежні елементи участі в процесі прийняття рішення. Цей приклад показує, як згадані вище застосовані інструменти можуть досягти наміченого рівня залучення на кожному етапі процесу прийняття рішення.

Партнерство	Робоча група або комітет	Спільна розробка проекту	Спільне прийняття рішення	Стратегічне партнерство	Робоча група або комітет	Робоча група або комітет
Діалог	Слухання та публічні форуми Громадські форуми та консультативні органи Ключові урядові контакти	Панельні слухання та «Питання-Відповіді» Експертні семінари Багатосторонні комітети	Відкрите пленарне чи комітетське засідання	Семінари з управління потенціалом Тренінгові семінари	Робоча група або комітет	Семінари та консультаційні форуми
Консультація	Петиції Он-лайн консультації та за допомогою інших технічних засобів	Панельні слухання та «Питання-Відповіді» Експертні семінари Багатосторонні комітети	Відкрите пленарне чи комітетське засідання	Заходи, конференції, форуми та семінари	Механізми зворотного зв'язку	Конференції або наради Он-лайн консультація
Інформація	Простий та відкритий доступ до інформації Дослідження Проведення кампаній та лобювання Веб-сайт ключових документів	Відкритий та безкоштовний доступ до політичної документації Веб-сайт ключових документів Проведення кампаній та лобювання Веб-мовлення Вивчення пропозицій	Проведення кампаній та лобювання	Вільний доступ до інформації Вебсайт для доступу до інформації Розсилка на електронну пошту «Питання – Відповіді» Публічно об'явлена тендерна процедура	Відкритий доступ до інформації Збір фактів Оцінка Наукові дослідження	Відкритий доступ до інформації
Рівні залучення	Встановлення порядку денного	Розробка проекту	Винесення рішення	Реалізація	Моніторинг	Повторне формулювання
Етапи процесу прийняття політичного рішення						

Партнерство	Робоча група або комітет	Спільна розробка проекту	Спільне прийняття рішення	Стратегічне партнерство	Робоча група або комітет	Робоча група або комітет
Діалог	Слухання та публічні форуми Громадські форуми та консультативні органи Ключові урядові контакти	Панельні слухання та «Питання-Відповіді» Експертні семінари Багатосторонній комітет	Відкрите пленарне чи комітетське засідання	Семінари з управління потенціалом Тренінгові семінари	Робоча група або комітет	Семінари та консультативні форуми
Консультація	Петиції Он-лайн консультацій та за допомогою інших технічних засобів	Панельні слухання та «Питання-Відповіді» Експертні семінари Багатосторонній комітет	Відкрите пленарне чи комітетське засідання	Заходи, конференції, форуми та семінари	Механізми зворотного зв'язку	Конференції або наради Он-лайн консультація
Інформація	Простий та відкритий доступ до інформації Дослідження Проведення кампаній та лобювання Веб-сайт ключових документів	Відкритий та безкоштовний доступ до політичної документації Веб-сайт ключових документів Проведення кампаній та лобювання Веб-мовлення Вивчення пропозицій	Проведення кампаній та лобювання	Вільний доступ до інформації Вебсайт для доступу до інформації Розсилка на електронну пошту «Питання – Відповіді» Публічно об'явлена тендерна процедура	Відкритий доступ до інформації Збір фактів Оцінка Наукові дослідження	Відкритий доступ до інформації
Рівні залучення	Встановлення порядку денного	Розробка проекту	Винесення рішення	Реалізація	Моніторинг	Повторне формулювання
Етапи процесу прийняття політичного рішення						